

NEKÜNK HARANGOZTAK

Az utolsó magyar király harangja

Bajkó Ferenc

Ki ne ismerné a budavári Mátyás-templom Károly-harangjának zúgását?! Az 1990-es évek óta a közszolgálati televízió ezt közvetíti minden délben. A magasztos hangon zengő érc valóban, mintha mesélni tudna. Mesél a Nagyboldogasszony- (Mátyás) templom kalandos történetéről, királyokról, a magyarság zivataros századairól.

A hagyomány úgy tartja, hogy ezen a helyen állt a *Szent István* király által 1015-ben építtetett Mária-templom, ahol a vértanúhalált halt püspököt, *Szent Gellért*t is felravatalozták. Ez a szentély a tatárjárás idején elpusztult, helyén *IV. Béla* 1245 és 1269 között háromhajós, alkereksthajós bazilikát emeltetett. 1370 táján *Nagy Lajos* király gótikus csarnoktemplommá bővítette. *Mátyás* király 1470-ben felépíttette díszes déli tornyát, amelyről nevét is kapta. 1541-ben, Buda várának török kézre kerülésekor 24 óra alatt dzsámivá alakították: falait lemeszelték, berendezését, szobrait kidobták. Egyedül *Ullászló* király Madonna szobrát hagyták meg, amelyet elfalaztak. 1686-ban, Buda visszafoglalásakor megtörtént a csoda, amelynek emlékét a budavári katolikusok mindmáig őrzik. A törökök éppen Allahhoz imádkoztak, amikor egy robbanás hatására leomlott a Mária-szobrot eltakaró fal, s a leborulók előtt egyszer csak megjelent Szűz Mária. A törökök rémülettel futottak ki a templomból, és a félelem a várfal védőin is úrrá lett. Buda visszafoglalását követően a jezsuiták kapták meg az épületet, akik két oldalról épületszarnyakat toldottak hozzá, így a templom tömege eltörpült, jelentéktelenné vált.

1867-ben megtörtént a kiegyezés. *I. Ferenc József* megkoronázásának a budavári templom adott otthont. A király 1873-ban határozatban nyilvánította ki a templom átépítésének szándékát. A tervezési feladattal *Schulek Frigyes* építészet bízta meg, akinek az alap gondolata a *IV. Béla* és a *Nagy Lajos* király féle bazilika visszaállítása volt, azonban azokat a részleteket, amelyekre nem talált támpontot, saját maga tervezte. Így készült el 1893-ra a megbízásnak megfelelően Magyarország Koronázó Főtemploma, amely mindmáig Budapest egyik leglátogatottabb turisztikai célpontja.

A Várhegy ormán 74 méteres tornyával a város fölé magasodó nemzeti szentélyt nem kímélték a 20. század történelmi viharai. A II. világháború harcaiban jelentősen megrongálódott. Altemplomában német tábori konyha, szentélyében istálló működött, lépcsőjét katonai nehézfűző járta. A háborút követően

A Károly-harang kiemelése áthangolás előtt

A Károly-harang felújítás után a templom előtt

Magyarok Nagyasszonya a harangpaláston

a kommunista hatalom a helyőrségi Mária Magdolna templomhoz hasonlóan életveszélyesnek minősítette és lebontásra ítélte. A mai napig nem tudjuk, hogy minek, vagy kinek köszönhető az épület megmaradása. 1950 és 70 között állagmegóvó felújítás zajlott, ám az idő múlásával egyre sürgetőbbé vált az épület teljes renoválása. 2004 és 2013 között került sor – a statikai problémák figyelembevételével – a korszerű, a templomot eredeti pompájába visszaállító rekonstrukcióra.

A megújításnak fontos eleme volt a két világháborúban hadi nyersanyagként beolvastott harangok pótlása, mert a hat közül csak két használható maradt meg: az 1891-ben idősebb *Walser Ferenc* által öntött, 3230 kg-os Borromei Szent Károly harang és az 1723-ban *Zechenter Antal* által öntött, 900 kg-os Szentháromság harang, amelyek a Mátyás toronyban laktak. Ezeken kívül a huszártoronyban található az 1724-ben szintén *Zechenter* mester munkája nyomán készült Szent Kereszt lélekharang, amelyen egy belövést követően tenyérnyi lyuk keletkezett, így eredeti hangját elveszítette. Az 1970-es években megvásárolták a csepeli plébánia lélekharangját, ami viszont hangzásában nem illeszkedett a megmaradt két ősi haranghoz, így a harangrekonstrukció keretében visszaadták a csepelieknek. 2010-ig e három harang szólította a várban lakó híveket, de az idő múlásával egyre kevesebbet lehetett használni őket, ugyanis rendszeres alkalmazásuk statikai gondokat okozott. Mindehhez a torony rossz állapota mellett az acél harangszék és a harangok felfüggesztéséül szolgáló idomacél jármok is hozzájárultak. 2010-ben a Norvég Alap támogatásával és a passai *Rudolf Perner* harangöntő irányítása alatt öntötték újjá a hiányzó három harangot. A Krisztus harang

4500 kg-os, a XII. Pius harang 2000 kg-os, a II. János Pál harang 1500 kg-os lett. A három hiányzó mellé *Perner* mester egy negyedik, 110 kg-osat is adományozott *Szent Margit* tiszteletére. A rekonstrukció fontos elve volt a kiváló összhangzat. A harangöntő a B0 és f1 hangú harangokból egy A0-B0-des1-es1-f1 pentaton motívum hangsort álmódott meg. Ennek érdekében a B0 hangú Károly-harangot áthangolták, 7/16 félhang értékben mélyítették az alaphangját, hogy az f1 hangú legrégebbi haranggal tiszta kvintet alkosson. A pótlással egyidejűleg a torony szerkezetének védelme érdekében tölgyfából készült harangszékeket és – Magyarországon egyedülálló megoldásként – elleningákat szereltek a harangházakba. A harangok két szinten helyezkednek el. Az alsó harangházban a Károly, a Pius, a Szentháromság és a Margit harang, a felsőben a Krisztus és a II. János Pál harang lakik.

Ezek közül a legszebb, legplasztikusabb a historizáló küllemű, 3230 kg-os, 176 cm alsó átmérőjű Borromei Szent Károly harang, amelynek palástján két dombormű látható. Az egyik a Magyarok Nagyasszonyát ábrázolja a Kisdéd Jézussal, fején a magyar koronával, kezében joggal, a harang túlsó oldalán pedig a hármassal címert domborművét láthatjuk. Gót betűs felirata: ISTEN DICSŐSÉGÉRE, HAZÁNK NAGY ASSZONYA TEMPLOMÁBA, I. MÁTYÁS KIRÁLY TORNYPÓLÓI SZÓLÍTOM A HÍVEKET. VÉDSZENTEM BORROMEI SZENT KÁROLY BÍBORNOK. FÖLJÁNLOTT ÉS FÖLSZENTELT HORNIG KÁROLY BÁRÓ VESZPRÉMI PÜSPÖK. A magyar harangöntészet egyik legkiválóbb alkotása, méltó párja az ugyancsak id. *Walser Ferenc* által a Szent István Bazilika számára öntött Má-

ria-harangnak, amelynek beolvasztása el- len az I. világháború idején aláírásgyűjtésbe kezdtek a pestiek.

1916. december 30-án itt koronázták meg az utolsó magyar királyt, *IV. Károlyt*. Az I. világháború izzó pusztításai közepette trónra kerülő uralkodó rövid uralkodási ideje alatt mindig a békére törekedett. Ezt legjobban 1918 novemberében kelt levele nyilvánítja ki: „Trónra lépésem óta mindig arra törekedtem, hogy népeimet minél előbb a háború borzalmaitól megszabadítsam; amely háború keletkezésében semmi részem nem volt.” *II. János Pál* pápa 2004-ben avatta boldoggá *IV. Károly* királyt. Koronázásakor már 25 éve zengett *Mátyás* király tornyából a Borromei Szent Károly harang, amelynek mély hangja a királyt is megragadhatta, ezt az alábbi történet igazolja.

Amikor Boldog *IV. Károly*, az utolsó magyar király haláltusáját vívta, elragadtatásában e harang hangját is hallotta. *Balassa Imre* A magyar királytragédia. *IV. Károly* című művében írja (1925):

„– Nyissátok ki az ablakot... nem hal- lom jól... a harangokat...”

Egymásra néznek. Miféle harangokról beszél? Nem hallik ide harangszó... nincsen most ideje annak... De azért kinyitják az ablakokat. A láz látomásai... Újra mosolyog. Az arca egészen átszellemül.

– *Halljátok?... A harangok... Hogy zúgnak, milyen sokféle harang... Az a nagy, haragosszavú, az a Mátyástemplom harangja... Ez a Szent Károly... az én harangom.*”

Boldog *IV. Károly* harangja azóta is hirdeti az örömet és a gyászt, mesél régmúlt idők zivatarairól, és napjainkra az ország egyik legismertebb harangjává vált. ●